

Griffie ER Bonaire	
Ingek.:	AUG 26 2016
Volgnummer:	2016007923
Griffier:	Uitv.:

'Bonaire, onze trots'

Vernieuwend - Betrokken - Daadkrachtig - Goed Bestuur.

Openbaar Lichaam Bonaire				
Datum Ontvangst				
JUL 15 2016				
Volgnr. 2016006045				
Aan:				
☐ Om advies				
☐ Voor het nodige				
☒ Ter Kennisgeving				
c.c.: alle directies / afdelingen B30 / secretariaat				
Afdelen voor:				
Dir.	Grnd	Uit B	Uit C	Sec

ontv. 09-08-16

[Handwritten signature]
9/3/16

gemaild 15-8-16

Mission Statement

De signalen van teleurstelling in de Bonairiaanse samenleving (zie o.a. het rapport van de Commissie Spies en de uitkomst van het referendum) hebben wij goed begrepen. Wij zien daarin een opdracht van de bevolking om ons maximaal in te zetten voor het bevorderen van welvaart om daarmee een stevig en duurzaam fundament te leggen voor een solidaire samenleving waarin het welzijn eerlijk over iedereen verdeeld is, de sociaal-economische en maatschappelijke voorzieningen alsmede de dienstverlening door de overheid aan burgers en ondernemers van een adequaat niveau zijn en de eigenheid van ons eiland afdoende is beschermd. Er is alle reden om vertrouwend op eigen kracht optimistisch naar de toekomst te kijken. Een toekomst waar wij trots op Bonaire kunnen zijn maar ook waarop Nederland met trots terug kan kijken. Dat is waarvoor wij als nieuw aangetreden Bestuurscollege samen met alle Bonairianen de schouders onder willen zetten.

‘Eigen kracht op waarde geschat’

Voorwoord

Voor u ligt het bestuursprogramma van Bonaire voor de periode 2016 – 2019.

Het bestuursprogramma is tot stand gekomen met medewerking van de verschillende gremia in de gemeenschap. Dit is een van de belangrijkste ingrediënten voor het creëren van draagvlak en een succesvol programma. Het is gemaakt met en voor de gehele Bonairiaanse samenleving. Het is van belang dat de gemeenschap van meet af aan weet wat de beleidsvoornemens van het Bestuurscollege zijn zodat een ieder die ook kritisch kan volgen. Het BC stelt zich bewust kwetsbaar op met het doel om de participatie van alle geledingen in de samenleving in het bestuursbeleid te vergroten.

Het BC is van mening dat het rekenschap afleggen aan de Eilandsraad en de gemeenschap over zijn handelen binnen een open democratie als de onze een vanzelfsprekend gebruik dient te zijn. Hierdoor wordt het bestuursprogramma tevens een sturingsinstrument.

Het feit dat het Bestuurscollege niet de gebruikelijke 100 dagen heeft gewacht voor het presenteren van dit bestuursprogramma aan de Eilandsraad en de gemeenschap onderstreept welk belang het BC hecht aan transparant openbaar bestuur en betrokkenheid van de samenleving

Het bestuursprogramma gaat uit van de eigen identiteit en de trots van de Bonairiaan. De Bonairiaan die bewust is van zijn eigen potentie en die beseft dat zijn mogelijkheden voor wat betreft verdere ontwikkeling en groei onbepaald zijn, juist dankzij het eigen karakter alsmede de eigen cultuur, normen en waarden. De Bonairiaan die trots is op zijn eigen geschiedenis, zijn multiculturele samenstelling en zijn uitzonderlijke bevolking. Tezamen met deze trotse Bonairiaan wenst dit Bestuurscollege te bouwen aan een solide toekomst voor Bonaire.

Kralendijk, 21 juni 2016

Het Bestuurscollege van Bonaire,
De Gezaghebber, de Secretaris

Inhoudsopgave.

Titel	Pagina
Voorblad	
Mission Statement	2
Voorwoord	3
Inhoudsopgave	4
Inleiding	5
Goed Bestuur & Staatkundige Structuur	7
Economie, Toerisme en Werkgelegenheid	9
• Overleg Economie	9
• Fiscaliteit	9
• Logistiek	10
• Toerisme	11
• Diversificatie	11
• Handelsbevordering en hubfunctie	12
Infrastructuur	13
Landbouw, Veeteelt en Visserij; "Lokaal goud"	14
• Land- en tuinbouw	14
• Veeteelt	14
• Kunuku-gebieden	15
• Visserij	15
Sociaal; "Werken en meedoen is het devies"	16
• Meedoen in de buurt	16
• Armoedebestrijding door participatie	17
Sport & Cultuur	19
• Sport	19
• Cultuur	20
Wonen; "Een kwestie van fatsoen"	22
Gezondheidszorg; "Het compleet welbevinden"	23
Onderwijs & Educatie; "Ieder kind heeft talent"	25
Toezicht & Handhaving	27
Slotwoord	30

Bijlage; portefeuillevverdeling.

Inleiding.

Sinds 10.10. 2010 is Bonaire na 60 jaar onderdeel te zijn geweest van het voormalige land de Nederlandse Antillen een geheel nieuwe staatkundige koers gaan varen. Namelijk die van een directe band met Nederland hetgeen volgens het Statuut inhoudt dat Bonaire deel uitmaakt van het Nederlandse staatsbestel. De verandering van 10-10-10 was voor de burger meteen te merken vanwege de verbeterde dienstverlening en overheidsvoorzieningen alsmede vanwege de investeringen in de infrastructuur. Zo zijn er in amper 5 jaar tijd grote verbeteringen te zien op het gebied van gezondheidszorg, onderwijs, criminaliteitsbestrijding en sociale zorg. Er zijn investeringen gepleegd in de luchthaven, drie nieuwe scholen, het ziekenhuis, de brandweer en in de sociale- en algemene zekerheid van Bonaire en de Bonaireaan.

Ondanks de vele vorderingen die zijn gemaakt sinds 10-10-10 zijn er nog steeds zorgpunten die aandacht vergen. Deze zorgpunten zijn helder verwoord in onder meer het rapport van de Commissie Spies. Het resultaat van het referendum van 18 december 2015 wordt door het BC gezien als een hartekreet van de Bonairiaanse bevolking om deze zorgpunten onmiddellijk en resoluut aan te pakken. Derhalve beschouwt het BC de uitkomst als een opdracht van de Bonairiaanse gemeenschap om in goed overleg met de Koninkrijkspartners op een planmatige wijze te werken aan de aanbevelingen voortvloeiende uit het evaluatierapport, met bijzondere aandacht voor koopkrachtverbetering en het verhogen van het veiligheidsgevoel voor de burger. De reeds in gang gezette projecten van het in 2015 vastgestelde Meerjarenprogramma worden voortgezet terwijl andere door het BC noodzakelijk geachte projecten zo spoedig mogelijk worden opgestart.

Het Bestuurscollege is vastberaden om het verbetertraject met de hoogste prioriteit ter hand te nemen en zal zich hiervan niet laten afleiden. Daar waar nodig zal het BC de diverse rijksorganen zoals de Rijksdienst Caribisch Nederland, de Rijksvertegenwoordiger, de ministeries, de regering en de Tweede en Eerste Kamer aanspreken op hun verantwoordelijkheid voor wat betreft de verbetering van de leefkwaliteit op Bonaire.

De Eilandsraad alsmede de gemeenschap in haar totaliteit dienen voortdurend op de hoogte te worden gehouden van de vorderingen ten aanzien van de uitvoering van het verbetertraject. Mocht ondanks alle inzet dit niet leiden tot zichtbare verbeteringen op korte termijn zal het Bestuurscollege in overleg met de Eilandsraad bepalen welke andere instrumenten kunnen worden ingezet om het verbetertraject kracht bij te zetten. Het alsdan oppakken van het staatkundig instrumentarium is een serieuze optie. Het besluit van de Eilandsraad van 14 december 2015 om betekenis te geven aan de Ja- en de Nee-stem vermeldt het volgende: **„Een stem voor NEE betekent geenszins dat de bevolking de huidige staatkundig structuur afwijst doch aan revisie toe is.”**

Voorts zullen tijdens deze bestuursperiode bestuurlijke versterking en een robuuste economische ontwikkeling centraal staan. De combinatie van deze twee beleidsgebieden is het beste medicijn tegen armoede, werkloosheid en andere sociale noden.

Bonaire is qua oppervlakte het op één na grootste eiland van de voormalige Nederlandse Antillen. Bonaire is met amper 20.000 zielen relatief dunbevolkt. Dit ziet het BC als een grote kans voor de toekomstige ontwikkeling van Bonaire. Bonaire heeft de kans nu de juiste keuzes te maken om het eiland te ontwikkelen en de schaarse middelen op een innovatieve en duurzame wijze aan te wenden. Het is ook op grond van een sterk bestuurlijk apparaat en een goed ontwikkeld gediversifieerde economie dat het op termijn mogelijk zal worden voor Bonaire minder afhankelijk te zijn van de rijksoverheid (lees: Nederland) en meer taken op eigen kracht en met eigen middelen uit te voeren. Alleen wanneer Bonaire zelf goede dienstverlening kan garanderen is het opportuun uitbreiding van de bestuurlijke bevoegdheden op te eisen. Het valt onder de verantwoordelijkheid van de Nederlandse bestuurlijke entiteiten om het Bonairiaans bestuur bij te staan op weg naar meer autonomie. Het subsidiariteitsbeginsel blijft een belangrijk uitgangspunt binnen de huidige staatkundige verhoudingen.

Goed Bestuur.

Goed bestuur is sterk bestuur. Hoe belangrijk goed bestuur ook is, het is geen doel op zichzelf. Goed bestuur is een middel om het ultieme doel, 'een uitstekende dienstverlening aan alle burgers' te bewerkstelligen. Deze stelling geeft aan dat de burger maatgevend is.

Om het streven -sterk bestuur- waar te maken, is het van cruciaal belang het voltallige bestuursapparaat te doordringen van de instelling dat de klant koning is. Het is vandaar belangrijk, de hiernavolgende slogans op na te houden;

"Yes we can" en "Yes we care"

Onder sterk bestuur verstaan wij:

- effectief en efficiënt. [daadkrachtig]
- transparant en integer. [deugdelijk en behoorlijk]
- afhankelijk van een ambitieuze omgeving; [inspirerend en participatief]
- communiceert open en intensief met de burgers omtrent doelstelling en resultaten; [doelmatig]
- meetbaar en objectief. [duidelijk en met open agenda]

Het Bestuurscollege ziet goed bestuur als katalysator voor de toekomstige ontwikkeling van het Openbaar Lichaam Bonaire en heeft dit (goed bestuur) daarom als één van de hoogste prioriteiten aangemerkt. Een modern en goed georganiseerd ambtelijk apparaat met geïnstitutionaliseerde en objectief meetbare prestaties en verantwoordingsstructuren zijn van cruciaal belang waar een uitstekende dienstverlening voor een ieder het doel is. De uitvoeringscapaciteit, daadkracht en deugdelijkheid van het apparaat zijn essentiële randvoorwaarden voor het slaan van een solide brug tussen Kralendijk en Den Haag

Concrete aanpak:

Hoe gaan wij onze focus waarmaken?

De volgende actiepunten worden tijdens deze bestuursperiode met voorrang ter hand genomen:

- uitvoering van de MOU van 14 augustus 2015 tussen OLB en BZK inzake doortlichting van het ambtelijk apparaat. Het doel van deze doortlichting is om de tekortkomingen van het apparaat te identificeren en met aanbevelingen te komen voor verbetering. Het apparaat dient op termijn zowel qua uitvoeringskracht als qua integriteit hoog te scoren;
- openstaande vacatures worden met spoed ingevuld. Er wordt een permanent educatieprogramma opgezet om het niveau van de dienstverlening op te schroeven en hoog te houden;
- introductie van een organisatiebrede Service Level Agreement-structuur naast de bestaande arbeidsovereenkomsten die kwaliteit- en resultaat-eisen stelt aan de dienstverlening;

- op het gebied van integriteit wordt beleid inclusief een gedragscode ontwikkeld en tevens wordt een klokkenluiderssysteem geïntroduceerd;
- het aanpakken van de verbeterpunten zoals gesignaleerd in het evaluatierapport van de Commissie Spies;
- het Bestuurscollege komt met een voorstel voor het institutionaliseren van gestructureerd overleg tussen OLB en de vertegenwoordigers van het Rijk ter verbetering van de communicatie en het bevorderen van een goede samenwerking;
- Invulling geven aan regionale samenwerking. Aruba en Bonaire hebben in 2012 een 'broederschapsprotocol'/'akuerdo di ruman' gesloten dat nader wordt uitgewerkt. Het Bestuurscollege streeft er naar ook met Curaçao een dergelijk samenwerkingsprotocol aan te gaan. Gedacht kan worden aan samenwerking op gebied van ecologie, innovatie en duurzaamheid.
- het oprichten van een Bureau voor Innovatie in samenwerking met Ministerie van EZ en andere partners;
- er dient in samenwerking met het Rijk een gedegen communicatieplan te worden opgesteld en uitgevoerd. De burger moet goed geïnformeerd worden over het zowel door het Rijk als door het OLB uitgevoerd beleid. Onderdeel van dit beleid dient ook te zijn het instellen van een belevingsonderzoek om zodoende beter rekening te kunnen houden met wat er leeft in de gemeenschap;
- het OLB en het RCN respectievelijk het eerste en tweede overhead, dienen zo efficiënt mogelijk met elkaar samen te werken om een zo optimaal mogelijke service aan de burger te bieden. Op termijn is het wellicht handig de twee overheden in één overheidsgebouw te huisvesten.

Economie, Toerisme en Werkgelegenheid.

Bonaire heeft alles in zich om zich - gebruikmakend van de synergie tussen de assets van het Nederlandse staatsbestel en de eigen potentie - te ontwikkelen tot de 'Parel' van het Caribisch gebied. Een eiland met een open economie gericht op internationale dienstverlening en voorpost van Nederland in het Caribisch gebied en Latijns-Amerika. Een eiland dat de daadwerkelijke verbinding kan leggen tussen Europa en Zuid-Amerika. Daartoe dient Bonaire zijn gunstige geografische en staatsrechtelijke positie ten volle te benutten. De geografisch en staatsrechtelijk voordelige positie van Bonaire, de relatief grote nog onbewerkte ruimte die veel kansen biedt voor een gediversifieerde en duurzame ontwikkeling, en de wil van Bonaire om zich te meten met belangrijke spelers in het Caribisch gebied, in samenhang met de ontwikkeling op gebieden waar Bonaire niet hoeft te concurreren, zullen de weg paveïen naar een solide en welvarende toekomst. Een economie die zich naast toerisme breder richt op dienstverlening en schone industrie. Een economie die ruimte biedt voor innovatie, export van kennis, verhogen van de productiviteit en die ondernemersvriendelijk is. Een economie die erop gericht is om alle handelsbelemmeringen uit de weg te ruimen. Een economie van insluiting en participatie waarbij alle relevante partners structureel worden betrokken bij de verdere uitbouw.

Deze robuuste economie moet in de toekomst het fundament zijn voor de bestrijding van armoede en het verhelpen van sociale noden. De werkgelegenheid die uit de economische ontwikkeling gecreëerd wordt, moet leiden tot een verhoging van de levensstandaard van de Bonairiaan. De verbreding van de economische weerbaarheid van Bonaire zal, tegelijk met de versterking van het bestuurlijk apparaat, op termijn moeten leiden tot overname van verantwoordelijkheden die op eigen kracht en met eigen middelen kunnen worden uitgevoerd. Hiermee wordt gevolg gegeven aan het subsidiariteitsbeginsel.

Concrete aanpak:

Overlegeconomie (tripartiet):

Een economie gebaseerd op dialoog tussen de overheid, de werkgever en de werknemer, zowel lokaal als in Koninkrijksverband. Deze samenwerking wordt ter bestendiging van het overleg binnen een jaar verankerd in de Social Economic Development Board (SEDB).

Fiscaliteit

Het belastingsysteem moet efficiënt, effectief, klantgericht, eenvoudig én rechtvaardig zijn. Het accent dient meer gelegd te worden op de indirecte sfeer, opdat naast de Bonairiaan ook bezoekers hun bijdrage leveren aan de instandhouding van openbare voorzieningen. Daarnaast moet het belastingsysteem erop gericht zijn om een eerlijke verdeling van de lasten te bewerkstelligen en economische bedrijvigheid en werkgelegenheid te stimuleren. De invloed van het nieuwe fiscale stelsel op de economische ontwikkeling van Bonaire kon door de Commissie Spies niet gekwantificeerd worden. Wel werd gesignaleerd dat het fiscale stelsel weinig

economische prikkels bevat en soms belemmerend werkt. Daarom worden de volgende actiepunten uitgevoerd:

- Er dient twee keer per jaar overleg plaats te vinden met de vertegenwoordigers van de belastingdienst, het bedrijfsleven en de fiscale praktijk om eventuele onvolkomenheden in de effectiviteit van de heffing en inning te bespreken. Ook worden de beoogde en niet beoogde effecten van het fiscaal stelsel op de economie en het dagelijkse leven besproken;
- Tijdens dit overleg worden suggesties en voorstellen voor verbetering besproken die tevens als inbreng kunnen dienen voor de jaarlijkse belastingplannen ter wijziging van het fiscaal stelsel zoals deze door de Tweede Kamer worden vastgesteld;
- voorgesteld wordt dat de Belastingdienst het secretariaat voert van deze bijeenkomsten;
- voorts dient een commissie te worden ingesteld om, uitgaande van de bevindingen van de Commissie Spies, diepgaand onderzoek in te stellen naar het effect van het fiscale stelsel op de economie en om de concurrentiepositie van Bonaire in kaart te brengen;
- de uitkomsten zijn richtlijnen voor verbetervoorstellen om het doen van investeringen te stimuleren alsmede nieuwe investeerders aan te trekken.

Logistiek:

Om het open karakter van de economie en de functie als 'gateway' het beste te laten werken verdient de logistieke sector (luchthaven, zeehaven, telecommunicatie) bijzondere aandacht. De logistieke sector (hard en soft) is noodzakelijk voor een onbelemmerde bereikbaarheid van en toegang tot Bonaire. Dit is inclusief het aanboren van alternatieve zeeverbindingen.

Concrete aanpak:

- Er dient binnen deze bestuursperiode een aanvang te worden gemaakt met de bouw van een nieuwe terminal dan wel de modernisering van de huidige terminal van Bonaire International Airport. Het bestuurscollege zet zich in samenwerking met BIA hier voor in;
- De nieuwe c.q. gemoderniseerde terminal dient naast luchtvaartgerelateerde activiteiten ook mogelijkheden te bieden voor de ontwikkeling van andere commerciële activiteiten;
- Een en ander geldt eveneens voor de commercialisering van het overige thans onbenutte deel van het luchthaventerrein;
- Er dient een plan te worden gemaakt ter garantie van de continuïteit en veiligheid van leverantie en distributie van derivaten;
- Verrichten van casestudy-onderzoek naar de mogelijkheid van introductie van een 'throughput' heffing;
- Voor de zeehaven dient er zo spoedig mogelijk met ondersteuning van het Ministerie van Infrastructuur en Milieu een ontwikkelingsplan te worden opgesteld waarbij de havengebruikers zoveel mogelijk worden betrokken. Dit plan fungeert als basis voor het plegen van de noodzakelijke investeringen in de haven;

- Er dient geïnvesteerd te worden in de kwaliteit, snelheid en toegankelijkheid van de telecommunicatie-infrastructuur, waaronder aansluiting op het (internationale) glasvezelnetwerk. Hiertoe dient zo spoedig mogelijk in overleg met het Agentschap Telecom, het Ministerie van Economische Zaken en andere partijen, een concreet plan te worden opgesteld;
- Op korte termijn dient ook een analyse te worden gemaakt over de voor- en nadelen van een strategische partner voor Telbo om de investeringen in knowhow en innovaties in de toekomst blijvend te garanderen;
- Introduceren van een 'controlerende taskforce' om 'eerlijke concurrentie' te bevorderen;
- Onderhandelen van fiscale voordelen voor lokale ondernemers;
- Versimpelen / versnellen van vergunningverlening.

Toerisme

Naast het streven naar economische diversificatie dienen de bestaande succesvolle economische pijlers, zoals het toerisme, geïnnoveerd te worden om de concurrentiepositie te behouden en verder uit te bouwen.

Concrete aanpak:

- Er worden middelen vrijgemaakt om de branding en marketing van het product Bonaire te intensiveren alsmede om andere carriers van het Amerikaans continent te overtuigen Bonaire in hun vluchtschema op te nemen;
- Er wordt een pakket van (fiscale) voordelen ontwikkeld om nieuwe hotels aan te trekken en het aantal beschikbare hotelkamers (uiteraard op verantwoorde wijze dus met inachtneming van cultuur, flora en fauna) te vergroten;
- Het optimaliseren van de beleidsontwikkeling en -uitvoering door middel van de verbetering en het vernieuwen van de ondersteunende organisatiestructuur.
- Er dient een heroriëntatie plaats te vinden op het toeristisch beleid waarin rekening wordt gehouden met ontwikkelingen binnen de toeristische industrie en de positie van Bonaire daarin. Deze heroriëntatie dient gevolgd te worden door een toeristisch strategisch plan dat door de sector breed gedragen wordt; Hervorming van de toeristenbelasting om ervoor te zorgen dat deze efficiënt wordt geïnd en afgedragen.

Diversificatie

Een robuuste economie vereist naast het toerisme alternatieve economische bedrijvigheid. Het alleen steunen op toerisme maakt Bonaire kwetsbaar. Het beleid is erop gericht het dienstverleningspakket uit te breiden en ook de vestiging van nieuwe schone industrie te stimuleren die mede op export gericht is.

Concrete aanpak:

In overleg met de fiscale praktijk zullen er stimuleringsmaatregelen worden ontworpen om Bonaire aantrekkelijk te maken voor bedrijven gericht op internationale dienstverlening alsmede exportgerichte schone industrie.

- Nederland wordt benaderd om de voor Nederland geldende stimuleringsinstrumenten waar mogelijk ook voor Bonaire in te zetten. Hier wordt gedacht aan financieringsfaciliteiten en garantieregelingen;
- Daarnaast dient er een samenwerkingsverband te worden aangegaan met de Nederlandse Foreign Investment Agency (NFIA) om aan gerichte acquisitie te werken voor Bonaire;
- Er wordt een onderzoek ingesteld naar de mogelijkheden voor het vestigen van (dependances van) Nederlandse instituties van hoger en wetenschappelijk onderwijs op Bonaire. Deze instituties kunnen regionaal in de behoefte aan hoger en wetenschappelijk onderwijs voorzien.

Handelsbevordering en hubfunctie

Het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties heeft een onderzoek laten instellen door de Stichting Economische Ontwikkeling (SEO) voor mogelijkheden voor samenwerking binnen het Koninkrijk op het gebied van handelsbevordering. Aan de hand van dit onderzoek is een aantal aanbevelingen geformuleerd die de handel tussen en door middel van de Koninkrijksdelen kunnen bevorderen waardoor de Caribische Koninkrijksdelen zich beter als handels- en kennishub kunnen profileren. Het Bestuurscollege ondersteunt deze aanbevelingen en zal erop aandringen dat deze, in ieder geval voor Bonaire, zo spoedig mogelijk worden uitgevoerd. Gedacht wordt onder meer aan:

- Het initiëren van gestructureerd overleg op het gebied van economische samenwerking;
- Het toegankelijk maken van Nederlandse regelingen voor handelsbevordering voor het Caribisch deel van het Koninkrijk;
- Het oprichten van een organisatie voor handelsbevordering met als doel: Promotie van het Caribische deel van het Koninkrijk als één (potentiële) hub in het Caribisch gebied en Latijns-Amerika;
- Promotie van het Koninkrijk, waaronder de Caribische delen, in Latijns-Amerika en het Caribisch gebied;
- Promotie in Nederland en Europa van de rol die de Caribische delen van het Koninkrijk voor Nederlandse en Europese bedrijven kunnen spelen als 'steppingstone' naar Latijns-Amerika;
- Het gevraagd en ongevraagd adviseren van de overheden van de landen in het Koninkrijk over handelsbeleid;
- Het verstrekken van informatie aan bedrijven over kansrijk zakendoen in het Caribisch deel van het Koninkrijk;
- Het verrichten of laten verrichten van onafhankelijk onderzoek en het schrijven van een strategisch plan om Bonaire te positioneren in de 'Big League Economy'.

Infrastructuur.

Revitalisatie van de binnenstad en het verbeteren van het wegennet.

Het centrum van Kralendijk is het economisch hart van Bonaire. Het is tevens van historische waarde en daardoor een trekpleister voor bezoekers. Het is bovendien het eerste panorama dat cruiseschippassagiers zien bij aankomst. Het centrum wordt steeds krapper gezien de groei van het aantal bezoekers en de commerciële activiteiten. Met zicht op de toekomst moeten er nu mogelijkheden worden gecreëerd om de binnenstad evenwichtig te laten meegroeien met de ontwikkelingen zonder het eigen karakter aan te tasten.

Het wegennet verkeert in een zorgelijke staat. Het is onveilig en niet betrouwbaar. Het achterstallig onderhoud is in de laatste 6 jaar fors opgelopen.

Het Bestuurscollege kiest - na jaren van weerkerende discussies over mogelijke modaliteiten voor financiering van de inhaalslag van het achterstallig onderhoud - voor een andere, meer constructieve benadering. Een projectmatige aanpak waarbij elk deelgebied direct wordt geïdentificeerd en voorzien van een kostenraming, in plaats van een eilandbrede benadering die het vinden van een oplossing nodeloos ingewikkeld maakt.

Concrete aanpak:

- Er dient in overleg met de private sector een start te worden gemaakt met de Centrumvisie Kralendijk. Dit plan dient tevens als wervende introductie om nieuwe investeerders en financiers te interesseren voor de binnenstad. Deze is niet alleen gericht op de Bonairiaanse ondernemer, maar ook ondernemers uit het segment midden- en kleinbedrijven (MKB) uit andere delen van het Koninkrijk. Er wordt tevens een inventarisatie gemaakt van beschikbare fondsen in Nederland en de EU die dergelijke stedelijke investeringen stimuleren;
- Het wegennet wordt met eigen middelen, waar mogelijk aangevuld door Nederland, met voorrang opgeknapt aan de hand van een meerjarig onderhoudsplan;
- Tevens wordt aandacht besteed aan de verfraaiing van rotondes en verkeerspleinen alsook de hoofdroutes, zoals de 'Kaya Internationaal', de Boulevard J.A.J. Abraham en de Boulevard Gobernador Debrot.
- Het BC komt met een voorstel voor de indeling en financiering van de aanleg en onderhoud van wegen. Gebleken is dat de middelen van het OLB vooralsnog te beperkt zijn om aan deze taak behoorlijk uitvoering te geven. In het voorstel wordt onderscheid gemaakt tussen de hoofdwegen op Bonaire die de belangrijke woon- en commerciële kernen op Bonaire met elkaar verbinden en anderzijds wegen voor lokaal bestemmingsverkeer. Voorgesteld wordt van de aanleg en het onderhoud van hoofdwegen (zoals bijvoorbeeld kaminda di Rincon, Kaya Korona, kaminda Broertje Janga, Toeristenweg, Kaminda di Sorobon, Kaminda di Saliña) een verantwoordelijkheid te maken van het Rijk en dat de andere wegen onder het beheer van het OLB vallen.

Landbouw, Veeveelt en Visserij.

'Land & Zee: Lokaal goud'

"Het Bestuurscollege gaat uit van het op 31 maart 2014 vastgestelde document inzake de Beleidsvisie 2014-2029 Landbouw, Veeveelt en Visserij Bonaire".

Het moet beter met de landbouw op Bonaire, de opbrengsten zijn laag en veel kunuku's zijn verlaten. Bovendien blijkt uit onderzoek dat loslopende geiten schade toebrengen aan de natuur. De geiten veroorzaken erosie, waardoor het koraalrif (dat voor Bonaire zowel ecologisch als economisch van onschatbare waarde is) wordt aangetast. De economische schade in de komende 10 jaar wordt geschat op \$40 miljoen indien niet wordt ingegrepen. Het is dus zaak dat de geitenhouderij zo spoedig mogelijk beter wordt gereguleerd om verdere schade te voorkomen.

De landbouwgebieden kunnen/moeten worden ontwikkeld met nieuwe en innovatieve productietechnieken waardoor landbouw net als vroeger weer rendabel wordt en nieuwe arbeidsplaatsen worden gecreëerd. Er moet tevens beter gebruik worden gemaakt van het gezuiverd water dat de Dienst LVV op zijn terrein beschikbaar heeft. Dit, tezamen met de introductie van nieuwe productietechnieken, maakt het mogelijk voor de kunukero's om meer groente en veevoer te produceren.

Het Bestuurscollege wil voorts een expertisecentrum oprichten dat de kunukero's zal bijstaan en adviseren om hun productie te verhogen en te verbeteren. Advies wordt gegeven voor zowel commerciële als niet-commerciële activiteiten.

Concrete aanpak:

Land- en tuinbouw:

- Er wordt een expertisecentrum duurzame landbouw opgericht die de kunukero's bijstaat en adviseert om hun productie te verbeteren.
- De Dienst LVV wordt gereorganiseerd om effectiever en efficiënter te functioneren.
- Promotie van marktgerichte tuinbouw voor eigen voorziening en detailhandel.
- Centrale productie van veevoer voor kunukero's.
- Er wordt gericht voorlichting gegeven aan kunukero's, buurtbewoners en schoolkinderen.
- Er komt een onderzoeksstation dat met gebruik van moderne technologieën, bijvoorbeeld hydroponics, gaat experimenteren met het verbouwen van gewassen op verzilte gronden.
- Er wordt een praktijkschool voor agrarisch onderwijs opgericht.

Veeveelt:

Professionalisering van de geitenhouderij:

- Geiten dienen verplicht binnen de hekken van de kunuku's te blijven, rekening houdend met een overgangperiode van 5 jaar.
- Ondersteuning van de kunukero's in de geitenhouderij.
- Het beschikbaar stellen van betaalbaar veevoer van goede kwaliteit.
- Rasverbetering en lamsvleesproductie.
- Voorlichting aan geitenhouders over management van de kunuku.
- Betaalbare waterdistributie voor landbouw en veeteelt.

Kunukugebieden:

- Revitalisering van de drie door L.V.V. beheerde landbouwgebieden.
- Plattelandsontwikkelingsproject integreren in een gereorganiseerd L.V.V.
- Toezicht en handhaving bevorderen ter bescherming van de kunukero en het vee.

Visserij

- Promoten van duurzame visserij, met dagquota's en zonder sleepnetten.
- Bevorderen van de visstand door erosiebestrijding.
- Het aanmoedigen en faciliteren van het kweken van zeediersoorten speciaal gericht op de export. De karko kan hiervoor als proef dienen.

Aandachtsgebied 1:

Stimuleren van beroepvisserij zich te organiseren in een coöperatieve organisatie teneinde samen met de overheid de volgende doelen na te streven:

- Creëren van 'slipways' en fysieke ruimte voor het onderhoud van vissersboten.
- Onderzoeken van de mogelijkheden voor de vestiging van visverwerkende industrie.
- Opknappen van water- en elektrafaciliteiten te Sorobon, Playa Frans, Lac en Playa Pabou.
- Afronden van het project 'Fish Attracting Devices'. (plan Gerharts)

Aandachtsgebied 2:

Organiseren van toeristische projecten in samenspraak met de vissers waarbij zij een actieve rol kunnen spelen.

- Een 'ban ropa' vissers, eens per maand.
- Stimuleren van het (geschikt) maken van vissersboten voor toeristische excursies.

Sociaal.

'Werken en meedoen is het devies'

Het Bestuurscollege vindt het belangrijk dat alle burgers werken en een actieve rol in de gemeenschap hebben. Dit vraagt om een actieve samenleving met burgers die uitgaan van eigen kracht en die zich verantwoordelijk voelen voor hun medeburgers en hun directe leefomgeving. Daar worden we allemaal beter van. Daarom willen wij dat de overheid mensen maximale ruimte en kansen tot ontplooiing biedt, zodat zij het beste uit zichzelf en anderen kunnen halen. De sleutel voor verandering ligt bij mensen zelf en wij willen dat de overheid daarbij aansluit. Het promoten van deze zelfredzaamheid moet hand in hand gaan met een aanbod van basisvoorzieningen.

Een gezonde arbeidsmarkt is het primaire middel dat de overheid kan inzetten om de burger financieel zelfredzaam te maken en ten volle te laten participeren in de gemeenschap. Het is daarom van belang dat overheid, bedrijfsleven en onderwijs op één lijn zitten als het gaat om wat werkgevers nodig hebben aan arbeidskracht en hoe onze werkzoekende burgers hieraan kunnen voldoen. Daarnaast worden bedrijven en organisaties gestimuleerd meer mensen met een overbrugbare afstand tot de reguliere arbeidsmarkt in dienst te nemen. De aandacht moet niet gaan naar wat mensen niet kunnen, maar juist naar wat zij wel kunnen en dat is vaak veel meer dan wordt aangenomen. Waar mogelijk wordt 'social return on investment' toegepast bij inkopen en aanbestedingen. Stageplekken en werkgelegenheid zijn voorwaarden voor verlening of verlenging van tewerkstellingsvergunningen. Als overheid willen wij onderwijs en bedrijfsleven samenbrengen om te komen tot oplossingen voor jongeren in het onderwijs, maar ook om 'lifelong learning' een impuls te geven. Het is immers in deze huidige tijd van cruciaal belang dat men zich blijft ontwikkelen om te kunnen blijven meedoen.

Het Bestuurscollege heeft uiteraard oog voor mensen van wie bij voorbaat duidelijk is dat er geen mogelijkheid bestaat om, op afzienbare termijn, reguliere arbeid te verrichten. Voor deze categorie worden alternatieven voor betaald werk gezocht, zoals vrijwilligerswerk of vormen van dagbesteding. Voor hen die het echt nodig hebben, is er soms een vangnet nodig om hen, al dan niet tijdelijk, bij te staan en te helpen om hun (arbeids-)leven weer op orde te krijgen. Samen met de RCN en het Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid willen we verder vormgeven aan (wettelijke) mogelijkheden die we op zulke momenten kunnen inzetten en tevens toe werken naar één 'full service' loket. Alhoewel de taken rondom de sociale zekerheid verdeeld zijn tussen de RCN en de Directie Samenleving & Zorg mag de burger hier geen hinder van ondervinden.

Meedoen in de buurt

Een ontmoetingsplek is voor velen een voorwaarde om sociale contacten op te doen, om te komen tot gezamenlijke initiatieven/activiteiten en om mee te kunnen doen. Het is om die reden belangrijk buurtcentra weer toegankelijk te maken voor de mensen uit de wijk. Hier kunnen bewonersinitiatieven ontstaan, kunnen weer buurtactiviteiten en

eenvoudige vormen van dienstverlening aan buurtbewoners worden georganiseerd waaronder een uitvalbasis voor de wijkteams.

Ouderen en mensen met een beperking wil het Bestuurscollege zo veel mogelijk bij de (buurt)activiteiten betrekken, maar ook hun talent en ervaringen benutten. Het is van belang dat degenen die dat kunnen zo lang mogelijk zelfstandig in hun eigen omgeving kunnen blijven functioneren en meedoen. Hun woning en omgeving moet hier op zijn of worden aangepast. Samen met de betrokken instanties gaat het Bestuurscollege hier aandacht aan besteden.

Armoedebestrijding door participatie:

Armoede kan het meedoen in de samenleving beperken. Het terugdringen van armoede is daarom een belangrijke ambitie van dit Bestuurscollege die vorm krijgt in een doelgericht armoedebeleid.

Werk is de snelweg om uit armoede te geraken. Het verhogen van de arbeidsparticipatie leidt, naast persoonlijke voldoening, tot economische zelfredzaamheid. Om de arbeidsparticipatie te verhogen dient te worden geïnvesteerd in economische groei en onderwijs, maar ook in de professionalisering van arbeidsbemiddeling. Degenen die kunnen werken, moeten worden geassisteerd bij het vinden van een baan. Door het bieden van jobprogramma's en andere vormen van ondersteuning, gericht op het vergroten van de slagingskans op de arbeidsmarkt, wil het Bestuurscollege concrete stappen zetten.

De schuldenproblematiek op Bonaire is groot. Het is van belang te komen tot een vorm van schuldhelpverlening, maar ook dat maximaal wordt ingezet op het voorkomen van schulden. Het jong leren van vaardigheden hoe om te gaan met geld en kennis van financiën is de eerste stap. Samen met betrokken organisaties wordt een concreet plan uitgewerkt.

Het Bestuurscollege wil specifieke aandacht voor kinderen die opgroeien in armoede. 50% procent van de kinderen jonger dan elf jaar groeit op in één of andere vorm van armoede. Zij hebben een twee keer zo grote kans om als volwassene te eindigen in armoede en criminaliteit. Deze kinderen verdienen extra aandacht en moeten ook volledig kunnen meedoen als het gaat om bijvoorbeeld sport, cultuur of onderwijs. Door middel van een kortingspas en/of een kindpakket moet dit worden bewerkstelligd.

Kinderen en jongeren moeten kansrijker, veiliger en gezonder kunnen opgroeien. Waar nodig dienen hun ouders in hun verantwoordelijkheid te worden gesteund. Het Bonairiaanse Centrum voor Jeugd & Gezin (Sentro pa Hubentut i Famia) heeft hierbij een cruciale centrale rol. Samen met de verschillende actoren in het jeugddomein wordt ingezet om te komen tot een jeugdbeleidskader waarin verschillende maatregelen worden opgenomen om er voor te zorgen dat kinderen en jongeren zich maximaal kunnen ontwikkelen.

Naast het feit dat er kinderen opgroeien in armoede, leeft ook een groep ouderen onder de bestaansgrens. Het gaat met name om ouderen die zelfstandig wonen en rond

moeten komen van alleen AOV. Het is van eminent belang dat er voor deze groep aandacht en verlichting komt. Het Bestuurscollege zal zich voor deze specifieke groep inspannen en door projecten zoals de MIVA 60+ te bestendigen.

Concrete aanpak:

- Intensievere samenwerking tussen overheid, onderwijs, Raad voor Onderwijs en Arbeidsbemiddeling (ROA) en het bedrijfsleven;
- Versterking en professionalisering van arbeidsbemiddeling;
- Buurtcentra toegankelijk maken voor de buurt;
- Stimuleren buurtinitiatieven met mogelijke buurtbudgetten;
- Introductie kortingspas voor gezinnen met een laag inkomen;
- Kindgericht integraal armoedebeleid;
- Stimuleren van de besturen voor primair onderwijs om samen te werken met organisaties voor kinderopvang zoals bij nieuwe concepten van 'Educatieve Kindcentra'. Hiermee worden doorgaande lijnen in onderwijs, ontwikkeling, opvang en zorg voor kinderen van 0 tot en met 12 jaar gestimuleerd;
- Toegankelijke kinderopvang met aangepast curriculum (met als prioriteiten lezen, zelfredzaamheid, normen en waarden, cultuur);
- Introduceren van een lokale definitie van armoede en vervolgens het instellen van een armoedegrens;
- Aanpakken van armoede achter de voordeur via wijkteams. Deze kunnen mensen helpen meer zelfredzaam te worden, problemen snel signaleren en een beroep doen op tweedelijnspecialisten;
- Inzetten op preventie om schulden te voorkomen;
- Jobprogramma's;
- Het aanbieden van toegankelijk openbaar vervoer;
- Introductie van een vangnet bij baanverlies;
- Promoten van sectorale arbeidsovereenkomsten gekoppeld aan een algemeen burgerlijk pensioenfonds, ter aanvulling op AOV. Ouderen die thans in een hulpbehoevende situatie verkeren, behoeven extra aandacht;
- Ondersteuning van ouderen met slechts AOV als enige vorm van inkomen;
- Creëren van meer sociale werkplekken in de geest van Krusada doch niet enkel voor ex-drugsverslaafden.

Sport & Cultuur.

Een gezonde geest en een gezond lichaam zijn voorwaarden om als burger volwaardig mee te draaien in de maatschappij. Gezond leven, gezond eten en voldoende lichaamsbeweging houden niet alleen het lichaam, maar ook de geest in een goede conditie. Voorlichting en preventie zijn belangrijk om de burgers te ondersteunen gezond te blijven. Het Bestuurscollege streeft ernaar faciliteiten die nodig zijn om lichaamsbeweging te bevorderen te optimaliseren en zo bij te dragen aan een 'Boneiru Salú'.

Sport en cultuur worden beide beoefend in de vrije tijd. Mensen kiezen zelf of ze gaan honkballen, voetballen, schaken of muziek maken. Zowel in sport als bij cultuur kan er sprake zijn van competitie en staan spelen, plezier maken expressie en meedoen voorop.

Sport

Mensen die bewegen en sporten zijn slim en verstandig. Ze leven gezonder, leren beter en doen vaak interessante sociale contacten op. Petje af voor al die clubbestuurders, commissieleden en andere vrijwilligers die dat mede mogelijk maken. Het OLB is er - zeker in de huidige tijd - trots op om met gepassioneerde mensen samen met de sporters aan een gezonde samenleving te bouwen, de veiligheid in wijken te helpen verhogen en meer mensen via sport een betere plek in de maatschappij te laten verkrijgen. 'Jong geleerd is oud gedaan': voor het Bestuurscollege is het belangrijk om zoveel mogelijk jongeren het belang van sport te laten inzien en deel te laten nemen aan één of meerdere sporten binnen een georganiseerde sportorganisatie.

De gedachte is dat kinderen via de sport leren samenwerken, leren omgaan met winst en verlies en dat ze bepaalde normen en waarden aanleren. Sport draagt bij aan sociale samenhang in buurten en creëert een positieve beeldvorming bij jongeren als deel van de samenleving. Het Bestuurscollege onderstreept deze 'universele' uitgangspunten en wens deze ook te verankeren in de lokale sportsector. Daarbij moeten wij uitgaan van de mogelijkheden die Bonaire te bieden heeft, rekening houdend met de veelgenoemde kleinschaligheid. Het is zaak om op de juiste wijze om te gaan met deze kleinschaligheid. Kleinschaligheid moet de kracht van Bonaire worden. Het zou ons moeten dwingen tot meer creativiteit en passie in het behalen van de gestelde doelen. Met deze visie neemt het Bestuurscollege haar rol als facilitator en kadersteller en laat het de invulling, meetpunten en andere inhoudelijkheden over aan de direct betrokkenen. Zo ziet het Bestuurscollege een belangrijke rol voor een overkoepelend orgaan (de BSF) in relatie tot vier (4) 'kernfederaties' die allen één of meerdere uitvoeringscommissies aansturen. Met de invoering van deze structuur beoogt het Bestuurscollege een viertal probleempunten op te lossen die reeds jaar en dag de lokale sportsector parten speelt. Te weten:

1. Gebrek aan bestuurscapaciteit;
2. Geen continuïteit in beleid;
3. Onvoldoende samenhang en afstemming;
4. Tekortschietende financiering en verantwoording

Concrete aanpak:

- Invoering van een nieuwe lokale sportstructuur;
- Invoering van een sportcalendarium;
- Introduceren van onkostenvergoeding gebonden aan certificeringsprogramma's voor trainers en coaches;
- Het actief aanmoedigen van jongeren deel te nemen aan georganiseerde sport.

Cultuur.

Cultuur is een universeel recht van alle kinderen en jongeren. Steeds meer experts en beleidsmakers erkennen het belang van cultuurervaringen voor de zelfontplooiing en persoonlijke ontwikkeling van jong en oud, individueel en in groepsverband. En als het gaat om de vraag wanneer we het best met cultuur in aanraking komen, is het devies; 'hoe vroeger hoe beter'.

Het Bestuurscollege wil de brug tussen jongeren en de wereld van kunst en cultuur helpen verstevigen. "Wij geloven in het individuele en maatschappelijke belang van culturele competenties en creativiteit". De waarde van kunst en cultuur en het plezier van cultuurbeleving ziet het college hierbij niet over het hoofd. Daarnaast is het zaak dat kinderen en jongeren hun culturele competenties in de eerste plaats zélf verder willen ontwikkelen. Cultuur voor kinderen en jongeren is immers niet alleen wat volwassenen hen aanbieden, het gaat evenzeer over de manier waarop ze er zelf aan kunnen en willen deelnemen. Hen hierover horen en weten wat hen hierin stimuleert, of net niet, is essentieel.

Aandachtsgebieden:

- Financiën (subsidies, onderzoek naar een regeling met de ministeries van Financiën, Cultuur en Onderwijs)
- Geschiedenis (bibliotheek, nationaal archief, audio en visueel materiaal, grot- en indianentekeningen)
- Kunst (Skol di Arte, dans & muziek, basis en voortgezet onderwijs)
- Museum
- Onderzoek; dit moet de basis zijn voor het kunst & cultuurbeleid

Voor wat betreft de ontwikkeling en cultuurpromotie geldt,

1. Onderzoek, op zoek naar relevante data ter ondersteuning van het cultuurbeleid
2. Infrastructuur (SKAL, buurtcentra, UNESCO)
3. Financiële middelen (lokaal, met Nederland, bankwezen en overheids-NV's)
4. Promotie door speciale prijzen bij culturele activiteiten.

'Culturen zijn veranderlijk en beïnvloeden elkaar zodra de dragers van een cultuur in contact komen met de dragers van een andere cultuur. Het is daarom gevaarlijk om de grenzen van de ene cultuur en de andere te absoluut te zien'.

Concrete aanpak:

Het Bestuurscollege maakt een cultuurbeleid waarin de focus op volgende punten wordt gelegd:

- **Culturele samenwerking.**
 - a) Een culturele broedplaats creëren waar alle organisaties samenkomen voor uitwisseling, training en advies.
 - b) Aansturen op het op elkaar laten aansluiten van projecten van de verschillende organisaties zodat er niet naast elkaar maar met elkaar wordt gewerkt.
- **Cultureel erfgoed.**
 - a) Stichting FuHiKuBo ondersteunen met het opstellen van een archiefplan dat moet helpen erfgoedmateriaal toegankelijker te maken.
 - b) Erfgoedmateriaal omzetten in duurzame educatieve materialen die op school en op locatie bij museale instellingen en/of culturele organisaties gebruikt kunnen worden.
 - c) Een openluchtmuseum realiseren bij 'Mangazina di Rei' waar schoolkinderen wat ze leren in het echt kunnen ervaren onder begeleiding van senioren.
- **Fysieke culturele infrastructuur**
 - a) Voormalig gebouw 'Theater Oranje' verwerven ter realisatie van een theater.
 - b) Het restaureren van historische panden zoals Mangazina di Rei dat in 2024 200 jaar oud zal zijn.
 - c) Introduceren van een plan om in samenspraak met direct betrokkenen en de Nederlandse monumentenfonds, verpauperde monumenten in de wijk(en) te restaureren.
- **Cultureel bewustzijn**

Campagnes die het uitdragen van normen en waarden stimuleren, ook in het verlenen van diensten aan de gasten die ons eiland bezoeken
- **Cultuureducatie**
 - a) Kennis en ervaring van senioren benutten in erfgoededucatie.
 - b) Opgeleide mensen werven voor cultuureducatie.
- **Cultureel ondernemerschap**
 - a) Toeristen zijn op zoek naar authentieke cultuurbelevissen en authentieke op het eiland gemaakte producten. Daarvoor zou het goed zijn om workshops te organiseren om Bonairiaanse productie te stimuleren.
 - b) Workshops voor de toeristische industrie om hen bewust te maken dat cultuur onderdeel van het 'product Bonaire' is, hetgeen kwaliteitstoeristen kan aantrekken.

Wonen.

'Het is een kwestie van fatsoen'

Goede huisvesting is een eerste levensbehoefte. Op Bonaire moeten wij het normaal vinden dat iedereen een dak boven het hoofd heeft. Het Bestuurscollege vindt dit een kwestie van fatsoen. Het is een voorwaarde om optimaal deel te kunnen nemen aan de maatschappij. Helaas is het op Bonaire geen vanzelfsprekendheid dat iedereen een veilig en gezond dak boven het hoofd heeft. Het Bestuurscollege stelt zich ten doel zich in te spannen voor het realiseren van adequate huisvesting voor iedere inwoner van Bonaire.

De woonvisie Bonaire CN 2011-2015 biedt een helder kader voor de vraagstukken op het gebied van wonen. Samen met de werkagenda woningmarktbeleid 2014-2019 wordt hiermee richting gegeven aan de noodzakelijke ontwikkelingen op dit gebied. Het Bestuurscollege is voornemens deze woonvisie te actualiseren door na te gaan of deze nog van toepassing is anno 2016. De actualisering wordt ter hand genomen in samenspraak met de woonpartners op Bonaire.

Het Bestuurscollege vindt het van groot belang dat er voldoende goede en betaalbare huurwoningen in combinatie met een effectief sociaal vangnet beschikbaar is. Bij het realiseren van deze ambities stuurt het Bestuurscollege op een actieve samenwerking met maatschappelijke organisaties, werkgevers en de woningcorporatie op Bonaire.

Concrete aanpak:

- Rechtsvorm: De enige sociale huisvestingstichting op Bonaire moet haar identiteit behouden. Een autonome FCB dus;
- Financiën: Gunstige financiering naar analogie van de woningcorporaties in Nederland, renteloze leningen verstrekt via het OLB, mogelijkheid van financiering door de Europese bank, kostendekkende verhuursubsidie;
- Technisch: Renovatie tot een binnen Nederland aanvaardbaar niveau,
Nieuwbouw van tenminste 500 woningen,
Nieuwbouw van noodopvang,
Binnen Nederland aanvaardbare infrastructuur bij nieuwbouw.
Het voorzien van alle sociale woningen met zonnepanelen.

“Het Bestuurscollege zet extra in voor de introductie van een nationale hypotheekgarantie voor koopwoningen om doorstroming naar de reguliere markt te bevorderen”.

Gezondheidszorg.

'Het compleet welbevinden'

Na de verandering van 10-10-10 waarbij het merendeel van de zorg met name de 'cure' onder de verantwoordelijkheid van de Rijksoverheid is geplaatst, is de publieke gezondheidszorg met als speerpunt preventie het gebied waarop het Openbaar Lichaam Bonaire zijn energie en focus richt. Sinds 2012 wordt de publieke gezondheidszorg ondersteund door de GGD Haaglanden. Toch blijft het de taak van het OLB zorg te dragen voor de garantie van gezondheid voor burgers.

Het Bestuurscollege wil als eerste aandacht besteden aan bewustwordings- en voorlichtingscampagnes die op strategische en gestructureerde wijze moet worden aangeboden.

Concrete aanpak:

Voorlichting op het gebied van gezonde levensstijl waaronder:

- Gezond eten met als doel het terugdringen van overgewicht. (Bonaire kampt met het probleem van obesitas zowel onder jongeren als onder volwassenen.) Ook het aanhoudend groeiend aantal diabeten zal bij de voorlichting omtrent levensstijl baat hebben.
- Op structurele wijze stimuleren van bewegen en sport door o.a. trimbanen aan te leggen, sportactiviteiten voldoende te subsidiëren waardoor participatie aan sport voor een ieder mogelijk wordt.
- Voorlichtingscampagne over seksualiteit en seksueel overdraagbare ziektes, alsmede Dengue-, Chikungunya- en Zikapreventie.
- Voorlichtingscampagne organiseren over drugs- en alcoholgebruik onder jongeren.
- Extra aandacht dient besteed te worden aan HIV-bestrijding in samenwerking met sociale partners.
- Doorontwikkelen van de lokale publieke gezondheidszorg naar een Bonairiaanse variant van de GGD.
- Het Bestuurscollege pleit voor zorg zo dicht mogelijk bij huis.

De uitvoering van beleidsafspraken op het gebied van jeugdzorg en gezinsvoogdij:

- In dit kader moet op korte termijn overgegaan worden naar het opstarten van een publiekscampagne tegen kindermishandeling en huiselijk geweld;

Aandacht voor de gehandicaptenzorg met name:

- De toegankelijkheid voor mindervaliden;
- Uitbreiding van de zorg voor mindervaliden;
- een inspanningsverplichting aangaan om Bonaire 100% toegankelijk te maken voor minder validen;

Epidemiologische onderzoeken:

- Er dient al dan niet in samenwerking met andere landen in het Koninkrijk aandacht te worden besteed aan epidemiologische onderzoeken;

Het ontwikkelen/opzetten van een preventieprogramma waaronder:

- Het gestructureerd oproepen voor borstonderzoek en cervicale uitstrijkjes;

- Dit moet vanuit de publieke gezondheidszorg in samenwerking met de huisartsenzorg en het zorgverzekeringskantoor (ZKV) worden gerealiseerd;
- Het verbeteren van de ouderenzorg:
- Aangezien Bonaire geen Wet op Maatschappelijke Ondersteuning kent (WMO) zal gelet worden op de diverse taken die nog vervuld moeten worden, afspraken worden gemaakt met het ZVK inzake aanpassing van de compensatie voor ouderen die opgenomen zijn in een zorginstelling;

Nascholing voor paramedische beroepen:

- De gestelde eisen voor het behouden van de kwaliteit door het behalen van accreditatiepunten behoeft de nodige aandacht. Thans worden de cursussen alleen in Nederland gegeven hetgeen niet altijd en voor iedereen haalbaar is;

Specialisten uit de regio:

- In samenspraak met Mariadal en ZVK trachten specialisten vanuit de regio aan te trekken.

Tevens wil het Bestuurscollege zich inzetten voor verbetering van de samenwerking tussen het OLB en het ZKV met als doel om de gezondheidszorg te optimaliseren. Fysiotherapie en tandheelkunde dienen te worden geïntroduceerd als vergoede producten binnen de zorg, met een voor Bonaire op maat gemaakte indicatielijst. Gezien de bijzondere sociaaleconomische situatie en logistieke positie vraagt dit om maatbeleid, afgestemd op de lokale omstandigheden. Het gemiddelde inkomensniveau en het hoge aandeel van werksectoren met zware belasting zijn uniek binnen het Koninkrijk en hebben op Bonaire specifieke gevolgen. Voorkomen moet worden dat deze groep patiënten tussen wal en schip belandt doordat een op een Nederlandse leest geschoeid beleid op het eiland tot een andere uitkomst leidt dan gewenst. Tevens moet voorkomen worden dat door het wegvallen van een groot deel van de fysiotherapeutische en tandheelkundige aanspraken later een hogere prijs moet worden betaald en er een inhaalslag moet worden gemaakt.

Concrete aanpak:

Het openbaar lichaam Bonaire gaat samen met VWS en ZVK aan tafel om onderstaande actiepunten te onderzoeken en verder uit te werken.

- Uitvoering: voor de fysiotherapie komt eenzelfde vergoeding als nu gemiddeld per hoofd in Nederland wordt uitgegeven aan de fysiotherapie in zijn geheel;
- Werken met een totaalbudget;
- Aantal behandelingen per indicatie vaststellen, tenzij er sprake is van een chronische aandoening;
- Afzien van de bestaande indicatielijst. Deze werkt niet voor Bonaire;
- De investering die de afgelopen jaren door de tandheelkunde is gedaan in de gebitten van de Bonairiaanse bevolking niet verloren laten gaan. Het moet niet zo zijn dat aan een gebit van iemand te zien is of hij arm of rijk is of in een arbeidsongeschiktheidstraject is beland;
- Rust terugbrengen binnen deze zorggroep en afspraken maken die een lange geldigheid hebben;
- Kwaliteitseisen vastleggen en toetsen binnen deze zorggroep;

- Introductie inkomensgebonden eigen bijdrage.

Onderwijs & Educatie.

'Ieder kind heeft talent'.

Ieder kind heeft (een) talent en het Bestuurscollege wil dat de lokale jeugd dat talent zo goed mogelijk benut. Daarvoor moeten het Openbaar Lichaam, het Ministerie van Onderwijs, schoolbesturen en lokale instellingen en instellingen in Nederland de juiste kaders en randvoorwaarden bieden. Wij willen dat onze jeugd kwalitatief goed onderwijs aangeboden krijgt op alle niveaus en in al zijn facetten, dat zij de talenten waarover zij beschikken kunnen benutten zodat leerlingen en studenten zich optimaal kunnen ontwikkelen en dat kinderen en jongeren onderwijs zoveel mogelijk volgen in hun eigen woonomgeving. Een duurzaam goede samenwerking tussen scholen, schoolbesturen en instellingen is de inzet van het Bestuurscollege.

Een transparante en constructieve communicatiestructuur moet voldoende garantie bieden voor de continue ontwikkeling van ons onderwijs zodat dit ten goede komt aan elk kind op Bonaire. Kinderen probleemloos laten doorstromen naar het beroeps- en hoger onderwijs en hen de kans geven deze volledig af te ronden zodat zij op termijn een positieve bijdrage aan de gemeenschap kunnen leveren, dat is het doel van het Bestuurscollege. Een optimale ontwikkeling dus. Optimale ontwikkeling stopt niet bij kennis alleen, het Bestuurscollege vindt het belangrijk dat onze leerlingen zich ook sociaal-emotioneel en creatief ontwikkelen. Leren doe je niet alleen met het hoofd, maar ook met hart en handen. Deze brede ontwikkeling is alleen dan mogelijk als scholen enerzijds een veilige, vertrouwde en anderzijds een prikkelende en uitdagende omgeving bieden.

Het Bestuurscollege is voornemens om met het onderwijsveld en het bedrijfsleven een onderwijsvisie op te stellen die aansluit op de vraag wat wij (wanneer het gaat om onderwijs) willen zijn en hoe we denken dat te gaan bereiken. Een visie die niet alleen inspeelt op de ontwikkelingen binnen het onderwijs, maar ook aansluiting zoekt bij de kansen en beperkingen op de arbeidsmarkt. Hierbij speelt 'ROA' een belangrijke rol. Deze visie moet de eerder genoemde samenwerking voeden om de gewenste resultaten te bereiken. Dit idee staat niet op zichzelf en komt evenmin uit het niets. Recente ontwikkelingen nopen het bestuurscollege zijn eigen kijk op het onderwijs te geven. Wat voor alle partijen in ieder geval centraal staat, is het behouden en versterken van het bestaande onderwijsaanbod.

Onze focus ligt daarbij op een aantrekkelijke woonomgeving met een breed onderwijsaanbod met goed opgeleid personeel in gezonde en goed bereikbare scholen. Een onderwijsaanbod dat inspeelt op ontwikkelingen in de maatschappij, de vraag vanuit de arbeidsmarkt in relatie tot sectoren waar Bonaire sterk in is.

Voor de toekomst is het van belang antwoord te geven op de vraag 'heeft Bonaire voldoende uitdaging met een MBO opleiding op alle niveaus of moeten wij ons (ook) richten op HBO en Universiteit', om zodoende een kennisrol in de regio in te nemen.

Concrete aanpak:

In samenspraak met de RCN en de schoolbesturen inzetten op voorschoolse opvang. De doorstroom van kinderen uit de voorschoolse opvang naar de basisschool vertoont thans ernstige knelpunten

- Insteek moet van voorschoolse opvang naar voorschoolse educatie;
- Duidelijke educatiemodules voor de voorschoolse educatie;
- Introduceren van een kwaliteitsinspecteur voor de voorschoolse educatie;
- Het Bestuurscollege dient additionele middelen te verzorgen om de fysieke gesteldheid van de schoolgebouwen verder op peil te brengen.
- Introduceren van een totaal onderhoudsplan voor alle schoolgebouwen.
- Het Bestuurscollege pleit voor een goede aansluiting van het middelbaar onderwijs op hoger onderwijs in Nederland of de regio en het stimuleren van terugkeer na afloop van de studie.

Voor wat betreft Jeugd & Gezin is het van belang additionele subsidies te bewerkstelligen om de geconstateerde achterstanden in vorming en attitude weg te werken.

Wanneer het gaat om de rol en positie van het Papiamentu in het onderwijs vindt het Bestuurscollege het noodzakelijk diepgaand onderzoek te verrichten naar de wens, het toekomstperspectief en de economische en logistieke haalbaarheid van verschillende opties. In samenspraak met betrokken organisaties gaat het BC 'town hall' bijeenkomsten organiseren om maximale input van de bevolking te verkrijgen.

Toezicht & Handhaving.

Toezicht en Handhaving concentreert zich binnen het uitvoerend orgaan van het Openbaar Lichaam Bonaire (OLB) dat zich met de controle- en toezichtstaken binnen de leefomgeving en openbare ruimte bezig houdt. De Directie Toezicht en Handhaving valt formeel onder de gezaghebber -als lid van het Bestuurscollege- voor wat betreft de toezichtstaken op (openbare) Orde en Veiligheid. Het accent ligt in eerste instantie op preventie. Het bevorderen van het naleefgedrag van de burgers en ondernemers geniet de voorkeur van het Bestuurscollege. Het preventief toezicht voorkomt immers dat er repressief moet worden gehandhaafd.

Het bestuurscollege staat achter een handhavingmethodiek dat *"zacht is waar het kan en hard waar het moet"*. Voorop staat dat inwoners, bedrijven en bezoekers gestimuleerd worden om zelf het gewenste resultaat te bereiken. Naleving van regels is een verantwoordelijkheid van alle inwoners, bedrijven en bezoekers op Bonaire. Bij dit alerte toezicht past een zakelijke houding op basis van geconstateerde feiten.

"De manier van handhaving is transparant, onafhankelijk en slagvaardig. De werkwijze voldoet aan de algemene beginselen van behoorlijk bestuur zoals het zorgvuldigheidsbeginsel, "fair play", het gelijkheidsbeginsel, het verbod van willekeur, evenredigheid, het verbod van machtsmisbruik en rechtszekerheid"

Als uitgangspunten gelden hierbij:

1. Beoordelen of met minder regels hetzelfde effect kan worden gerealiseerd. De regels die handhaafbaar worden gesteld, aanmerken als prioriteit
2. Goede communicatie-instrumenten samen met Afdeling Communicatie inzetten omtrent de regels, procedures en de te bereiken doelen. Dit vergroot het draagvlak in de gemeenschap
3. Het Openbaar Lichaam Bonaire, in deze Toezicht en Handhaving heeft te allen tijde een voorbeeldfunctie (intern) en let bovendien ook op het optreden van de overheid (extern), met name directies die vergunningen verlenen cq. beleidsschrijven die door (T&H) moet worden uitgevoerd.
4. Verlangend naar intensievere integrale samenwerking met andere ketenpartners (KMAR, Arbeidsinspectie, Politie, OM, Stinapa, NL-ministeries, maatschappelijke organisaties, e.d.) de burgers en bedrijven en de wijze van toezicht en handhaving in kennis stellen (bewustheid veilig, schoon en verantwoord en sociaal);
5. Integraal met andere ketenpartners de noodzaak van preventie promoten.

Preventief beleid is belangrijk vanwege het prioriteren van toezichtstaken en het inzetten van mankracht op de inspectiegebieden. Beleidsmatige prioriteitstelling is hierbij uitermate belangrijk en dient jaarlijks gezamenlijk met de afdelingshoofden aan de hand van geboekte resultaten en overtredingen te worden vastgesteld. Hierdoor onderstreept het bestuurscollege de noodzaak van goede communicatie als verlenging

van het nalevingstrategie. Door middel van actieve voorlichting wil het bestuurscollege overtredingen terugdringen en bovendien spontaan naleefgedrag bevorderen.

Activiteiten in kader van het beleidsveld Toezicht & Handhaving worden zowel regulier als projectmatig uitgevoerd. De oorsprong van de projecten ligt bij het Bestuurscollege, gezaghebber of vanuit het Rijk. Het bestuurscollege acht het van belang dat alle drie de actoren, bij het geven van projectmatige opdrachten, rekening houden met de grondbeginselen van behoorlijk bestuur. Te weten:

- Zorgvuldigheidsbeginsel;
- Motiveringsbeginsel;
- Rechtszekerheidsbeginsel;
- Gelijkheidsbeginsel;
- Verbod van détournement de pouvoir;
- Fair-play-beginsel;
- Verbod op détournement de procédure;
- Vertrouwensbeginsel.

Door het stellen van prioriteiten kunnen beschikbare capaciteiten beter worden ingezet op de beleidsterreinen die dat behoeven. Een lage prioriteit zegt overigens niets over de uitsluiting van bepaalde beleidsterreinen doch acht het risico geringer dan bij de ander gemaakte beleidskeuzes.

Eén van de prioriteiten is, om de inspecteurs in de domeinen waar zij werkzaam zijn met bijbehorende wet- en regelgeving te scholen in het vergaren van basiskennis omtrent de vigerende wet- en regelgevingen en plaatselijke besluiten en verordeningen. Kennis hieromtrent is van grote betekenis voor een optimale controle, inspectie, toezicht of opsporing die vanuit dezelfde wetgevingen geschieden.

Het Bestuurscollege vindt het zaak dat de ontbrekende kennis en visieformulering daaromtrent prioriteit krijgen, -ook in Nederland- zodat nieuwe instrumentaria, inspectiemethodieken en kennismanagement op technologisch gebied zich kan blijven ontwikkelen. Dit kan enerzijds als Nederland onderkent dat er een gezamenlijke verantwoordelijkheid nodig is voor het realiseren van de vereiste kennis en anderzijds door op lokaal niveau financiële middelen beschikbaar te stellen voor het aantrekken van nieuw personeel en het creëren van opleidingsmogelijkheden.

Het personeel in deze de inspecteurs zullen een deskundigheidsbevordering moeten ondergaan om aan de 'workload' te kunnen voldoen. Dit zal een significante uitwerking hebben op de terugloop van de werkdruk, op het moment dat men over de vereiste kennis en expertise beschikt. Niettemin zal aanneming van nieuw personeel ook tot de mogelijkheden moeten behoren om volledig aan de voorwaarden te kunnen voldoen.

Concrete aanpak;

- Bijscholing inspecteurs in wet-en regelgeving en met de mogelijkheid te sparren met collega's vanuit Nederland en omliggende eilanden (voormalig Ned. Antillen) (Opportunities);
- Wegwerken discrepantie vereiste kennis vs werkelijke kennis (Opportunities);
- Tijdig aanleveren van broninformatie Top-Down (OLB/BC/R&O)→ dir. T&H v.w.b. congruentie in werkzaamheden inspecteurs (Opportunities);
- Reduceren werkdruk inspecteurs door aantrekken nieuw personeel/tijdelijke kracht (Opportunities);
- Starten met trainen van ontbrekende kerncompetenties en vaardigheden bij de inspecteurs (die nodig zijn voor het goed functioneren v.d. werkzaamheden) (Opportunities);
- Realiseer- en toepasbaarheid vergroten door PDCA- traject aan te passen aan capaciteit (Opportunities);
- Meer mandatering zodat de directie slagvaardiger kan functioneren t.b.v. de dienstverlening aan cliënten (Opportunities);
- Meer mandatering zodat de directie slagvaardiger kan functioneren ten behoeve van de dienstverlening aan cliënten (Opportunities)

Slotwoord

Het is gelukt. Om en nabij de dertig dagen na aantreden van het Bestuurscollege liggen de visie, kernwaarden en geplande acties voor wat betreft de bestuursperiode 2016-2019 vastgelegd in het bestuursprogramma **'Bonaire, Onze trots'** dat u thans voor u hebt. Makkelijk was het niet om in zo'n korte periode, met inbreng van verschillende maatschappelijke partners (tripartite), alsmede het ambtelijke apparaat, zo'n resultaat te boeken. Hier kunnen wij alvast met zijn allen trots op zijn!

Er moet veel gebeuren op Bonaire. De politiek-bestuurlijke ambitie is hoog en het Bestuurscollege zet onverminderd in op economie, goed bestuur, leefbaarheid, onderwijs, volksontwikkeling, participatie en de kracht en talenten van onze inwoners.

Van groot belang is het samenspel tussen een sterke Eilandsraad en een slagvaardig en collegiaal bestuur dat goed samenwerkt om resultaten te behalen, doch rekening houdend met het dualisme.

"Wij realiseren ons dat er een spanningsveld ontstaat tussen de beperkte financiële ruimte en onze ambities. Toch vinden wij het van groot belang de ambities hoog te houden. We kunnen het ons niet permitteren de grote sociaaleconomische en maatschappelijke opgaven te laten liggen".

Om deze investeringen te kunnen doen, zal het Bestuurscollege creatief en flexibel met zijn begroting om moeten gaan. Dit vraagt om fundamentele keuzes, maar ook om ingrepen in de organisatie en de bedrijfsvoering. De begroting zal dus onder enorme druk komen te staan vanuit het perspectief van cumulatieve effecten van ombuigingen en het stellen van prioriteiten. Voor het maken van de onvermijdelijke moeilijke keuzes is de inbreng van de Eilandsraad van een aanzienlijk belang. Het Bestuurscollege heeft dan ook het voornemen om de raad in een vroegtijdig stadium bij het proces van de heroverwegingen te betrekken in het vertrouwen dat wij gezamenlijk tot verantwoorde beslissingen zullen komen.